పదకేళిక

నెల పొడిచింది:

ఒళ్ళు గరిపొడిచింది –

పైన కమ్మెసె మొయిలు, మొయిలు కాదేమో, గగనానా గంధర్వులు, – కరవీరకోరకాల సేసలు జల్లిరేమో, – అదేనేమో లేలేత జేగురింపు!

ఆ జేగురుగుంపు, – జేజేల రాయని, – జటాజూటమేమో, – కాదో మరి – నెలవంకకు తావెక్కడ, పదారుకళల నిండుతనాన నులివెచ్చ తరిలీపులు, – తెలివిందులుచేసే – కందువ లేవంక, – అయ్యె సిగపూవుగ అమరేందుకే కద! –

వెన్నెల మిన్నేరై, – కన్నులమేర కమ్ముకున్నది!

కనుచూపు పొలిమేరల, – కరుడుట్టిన, – మసక, – మహాదేవుని ఆలయ గోపురమౌనా, – ఔనేమో, – 'శివుడులేని చిత్తమున్నదా, – శివాలయములేని, – సీమ ఉన్నదా?'

యిదే గ్రామము? – అడిగొప్పాల కావలె – కావలె; మట్టి మిద్దెలు చుట్టూగుడిసెలు, – యీ తరిపివెన్నెల కమ్ముకోంగా, – స్ఫాటికమూర్తులైనది. యీ సీమ యీశావాస్యమే! – అందులకు, – ఎప్పటి ముచ్చటో తలచుకుని, – నవ్వుకున్నాడు!

–'చిన్నవాడా!'– నీ చిత్తము శివునిమీదనే, – కాని, భక్తి భామలమీద!' అని, – తాతగారి నమ్మినబంటు చెన్నకేశవులు, – ఆనాడు నలుగురిలో, – నవ్వుమొగం జేసుకుని మందలింపుగానో దుయ్యబట్టుకున్న ముచ్చట – శ్రీనాధుడికి జ్ఞాపకం వచ్చి, – కనులవెంట నవ్వుకున్నాడు!

అది విన్నవారికి ముచ్చటే కాని, – తనకు చిన్నతనమనిపించింది, ఎందుచేత?–

కృష్ణా పట్టణములో, – విజయదశమి పండుగలకు, – జక్కులవారొచ్చి మేళం కట్టినారు. వారిది కృష్ణాతీరం! మగవారు కమ్మెచ్చున దీసినట్లున్నారు. జక్కులసానులో, – సానకొకతీరు చక్కదనము! వెరసి మైమరపించు లావణ్యము: వారిలో, – జగదీశ్వరి, – అధిక – చక్కనిది! అది, – తానన్న మాటకాదు, తాతగారు సైతము తలయూచి, – సెలవిచ్చినదే!

తనకప్పటికి నూగుమీసము వచ్చినది! దానిదీ, – యించుమించు తనయీడే! –

ఆనాడు, – బహుశః పంచమినాడు, – జక్కులవారు 'శివలీల' అభినయించినారు, కథ, దారుకావనక్రీడ! శివుడు, వేంకట్రాయుడు; అష్ట–భరితములు నేర్చినవాడు – పండితుడు; పై పెచ్చు, బ్రాహ్మణుడు; కోడెకారుతనాన, – జక్కుల మీనాక్షిని చేపట్టి, – సుఖాన ఉన్న ప్రాణి!–

రాయడి కూతురు జగదీశ్వరి! పాక్కలి - మాణిక్యముతోపుట్టిన పడుచు! తండ్రి చెప్పిన విద్య గోరంత, దాని కబ్బినది కొండంత! అలదాని, - రూపే గానము, - చూపే, - అభినయము, - ఏపే, - లాస్యము! అంతఃపురాంగనలందరికీ, ఆ ఠీవిలేదు; అందలాలెక్కే, అందరి మన్ననలూ అందుకునే మధురాధరల కంతటి పరువము లేదు, - పరువూ లేదు.

జక్కలమేళము వచ్చినదంటే, సీమకు సింగారమే!

స్వామివారి ఉత్సవానికైనా, అంతటి సంబరమూ, సమ్మర్దమూ ఉండదు.

జగదీశ్వరి, - ఈశాని వేషము కట్టినది:

అదీ, - చివరకు...

అంతకు, మునుముందు, - దారుకావనిలో, నడయాడే ఋషికన్యగా, లోలగా, - పొడుగ్గా, - ఖండితంగా, - కలహాంతరింతగా, - చిగురుకు, - అభిసారికగా, - ఆహార్యముతో బాటు, - అభినయవైఖరీ మార్చి, - ఎప్పటికప్పుడు, - ఎవరీ నాట్యసాని - అని అందరూ, - అబ్బురము చెందేతీరున, - వింతలూ విడ్డెలూ చూపినది! ఆ వేషము కట్టినది జగదీశ్వరి, - అని, - అందరికీ తెలిసినదే, - కాని, - క్షణానికొకక తీరున గోచరించడముతో, వారందరు వేర్వేరని భ్రాంతి, చూపరులకు కలిగినది! అభిసారికగా వచ్చి - నాయకుణ్ణి - పరవశింపజేసి, అతడానంద, - మత్తులో ఉండగా, - అంతలో, ఈశానియై వచ్చి, - వాని కౌగిలి నలముకొని, - కలిసి మెలసి లాస్యమాడించినది!

తాతగారు - కమలనాభామాత్యులు, - రాయడికి, - సేలువ గప్పినారు! ఈశ్వరుని చేరబిలిచి, - 'యీ బాలను సముచితముగా సమ్మానించుట నీకు వదలినామోయి, - అన్నట్లు, - తనవంక, - చూసినారు! తనది, నేరని తనము, - ఆపై, - ఆ తరుణాన చేతగానితనము! తనకు తానలవిమాలి, - చేయాడక, - కనులార మ్రొక్కినాడు! ఈశ్వరి, - తెల్లబోయి వెనుకంజవేసి, వెనుదిరిగి నడచిపోయినది! ఆ వయారి కనుచాటైనది, తాను గమనించేస్థితిలో లేదు! తాతగారు, తన మనుమడు, - యీ యీడుకే సరసుడయినాడనుకున్నారేమో! - మేలుగా తలయూచినారు! చెన్నకేశవులు, - ఆ పొల్లుమాట ఆడినాడు! సభలో బలసికూర్చున్నవారు, - కలకలలాడినారు! తనకు కనువిప్పు చేసినారు!'

ఈశ్వరి, - మరి, - మేళము కట్టలేదు!

మరునాడు, - రాయడు తాతగారి సముఖానికి వచ్చినాడు!

మీ మనుమని మరియాదలో, - మా బాలకు మతి పోయినది! అనినాడు:

తాతగారు - అది రాయడి నెరజాణతన మనుకొని, - ఆహాఁ- అని మజ్జాయించి, - మా చిన్నవాడంతటి నవమన్మధుడనుకొన్నదా, - మీబాల? - అని చిరునవ్వు గునిసి, - 'రాయడూ! పరువున బుట్టి -, గౌరవాన పెరిగి, - రసికరాజుల మన్ననలనందిన, పరుల యింటి ఆడబడుచును యీ ముదుసలి - యిలా పరిహాసిస్తూండటం తగునా, - అనుకుంటున్నావా? - అది కాదోయీ, - కాబోయే మనుమరాలిని...'

రాయడు పరశురామునివలె ఘూర్ణిల్లి, - అంతలో వినయ మలవరచుకొని, -

'అమాత్యశేఖరులు సెలవిచ్చినది, – యీ అజ్ఞానికి అవగతము కాలేదు!' అని పెదవిబిగింపున పలుకగా, – తాతగారు ఒక నవ్వు నవ్వి, – రాయడూ, – నీ యెదుట నా నియోగము సాగలేదు! రవంత గడుసుతనాన పోయి, – నీకు కనుకినుక కలిగించినాను! గమనించినానులే! అల్లుడా, – మీ చిన్నది, – మాకు మనుమరాలయ్యేనని – మే మనినది, – మాట త్రుళ్ళికాదు! మనసారా వాంఛించినదే!

ఏమోయీ, – మా పట్టణానికి, – మీ రాకపోకలు, – యీనాడు మొదలైనవా?

మా ఆదరణ – మా అభిమానమూ, – నీకూ, – నీవారికీ సరిక్రొత్తదా? –

మా సీమలో, – ప్రాయపువారు – కళారసికులు కాని, – కనువెదురున అసురసురయే; – సామాన్య కాముకులు కారు!

యింతకాలము, – నీవు యీపాటి గమనించనేలేదా? –

మా మనుమడు, – మీ పరువును, – ప్రాభవమునూ చులకనజేసి, – మీ బాలను, – గాంధర్వాన చేకొని, – కమనుడై కాపురముకట్టే ననుకున్నావా? –

అందులకు మే మామోదించే మనుకున్నావా?–

మీకు పరువు కానిది, – మరొకరికి పరువయేనా?

రాయడూ – నీ కుమార్తెను, – మా చిన్నవానికి యిచ్చి, సలక్షణంగా, వివాహము జరిపించవలసినదిగా, – నేనై కోరుతున్నాను:

అల్లుడా, – మనకూ, – మనకు యీనడుమ రాకపోకలంతగా లేవుకాని, – మన బాంధవ్య మీనాటిదా? శారదాదేవి కటాక్షము సంపూర్ణముగ లభించిన అదృష్టశాలివి! నీతో మా మారన్న వియ్యమందటము, మా యిలువాసికి ఘనత. మీ కన్యకు, – మావానిని తలదన్నే వాడు దొరకడని కాదు; కాని, – సాటివాడను, – చేజాచినాను, – దయచూడవోయీ!...

తాతగారంటివారు – అలా ప్రాధేయపడటం, – అందరికీ అబ్బురమనిపించింది: తనకు మరీ వింతగా తోచినది! తానా కన్నెను ఆ తీరున జూచింది లేదు! తనకు ఏ కామానా లేదు, మరి, – ఆయన వాక్కు ఫలించేనా, –

రాయడు పసివానివలె రోదనము చేసినాడు,

అయ్యో! – నన్ను హింసించకండి! – నేను ఏ అదృష్టానికి నోచలేదు – మా – ఈశ్వరికి, – వేదురెత్తినది – మన మాట లేదు, – మన లోకము కాదు, –'

తాతగారు, – మ్రాన్పడి, – 'ప్రయోగమేమో?' అని తనలో తాననుకొనగా, – కాదు, – ఆ రక్ష మాకున్నది! యిది దైవప్రభావమే!' అని రాయడనగా – తామందరూ, – తరలిపోయి, – వారి విడిదికి చేరుకొనంగా – అచట గోచరించినది, – చివురుబోలిన చిన్నది కాదు, కొదమసింగము! ఆ గర్జన అల్లంతమేరా, – మార్మోగుతూ ఉండెనే!–

కాళ్ళేతు లాడకుండ, – కదలిపో వలనుగాకుండ, కట్టే వేసినారు! అయినా, కడలిపొంగులో చంద్రబింబమే!–

అందరి చూపులలోనూ, జాలి, వెల్లువ కట్టినది!

తనకు మాత్రము అయ్యో పాప మనిపించలేదు!

పంచెవన్నెల చిలుక పంజరాన చిక్కినట్టున్నది –

పంజరమా? – అష్టదళ పద్మమా? –

శుకమా? – కింశుకమా? –

కలల నిండి, – కనుల నిండ కలయబర్విన మందారవనము–

మందార వనములో మాణిక్యవీణె!

అహోఁ! అని, తనకు వినిపించినది కాదా?

–అంతలో ఆ శివము సన్నగిలిపోయినది!

చిన్నదాని మోమున వెన్నెల చిగురించినది – పంజరాన చిలుక ఏ తీరున పలికినది?...

'– వేదాల బాలింతరాలా! – నీవు, వెనకయ్య అయ్యలో చెరిసగము కావు; అయ్య సిగపూవులో అమృతమ్మ నీవు, అల బేసికంటిలో అనలమ్మె తాను!–'

'మంచు గుబ్బలిమీద, మాతల్లి! నీవు, మంచి ముత్యాలల్లు మాలలైనావు – ఆ మాల పొగడపూమాలగ మార,– నీమాల తెలివేల్పు నెయ్యుడై నాడు!–'

యిప్ప డిదేదో, – అలివిమాలిన ఆనందము.

–యింతకు ముం దలముకొన్న ఆవేశము లేదు –

ఆ వాలకము చూసి, – అందరూ తేరుకున్నారు, –

కాని, – ఎవరూ చేరబోరే!–

కాళ్ళకూ, ముంజేతులకూ, – వేసిన ఉచ్చులు, – తాను తీసివేసినాడు: అంతలో ఆ బాలకు ఎక్కడలేని అలసటావచ్చి – నిలువలేకపోయినది, తానే సందిట పట్టుకొన్నాడు! తనువు సోకంగనే, మనిషివలె బిడియపడినది! కాని, – మనిషి కాదది, మంచుకొండ! – తాను గజగజ లాడిపోయినాడు: అడుగు, తనంతట వెనుకాడినది!

తాతగారు, – పలుకరించినారు, –

'ఏమమ్మా! – బడలిక చేసినదా?'

'తీరినది!'

'మేలు!'

'మేలుకొన్నాను! – మీ రింక నిదురపొండి!–'

'పవలు నిదురా?–'

'పవలు నిదురిస్తే – రేయి కనువిప్పుతుంది: కను రెప్పలు చీకటికప్పుకు, – గగనం అంబరమైతే, – అంబరమే సంబరమై డమరునాదం పడితే, – ఆదమరచి, – కైలాసం, – తాండవమే మొదలిడితే–'... అని డమరుక రవళి ఉప్పతిల్లేతీరున పెదవులు చెకుముకిలాడించి, – చెక్కులు పూరించి, – పిడికిట గుమ్మలించి శంఖనాదం రాపాడించింది:

తాతగారు – అహోపారవశ్యంలో, ఉన్నారు:

అనుసరించి వచ్చినవారి కనుదమ్ముల కానరాని, – కాంతి నివురుమాటున పిక్కటిల్లినది:

తనకు, – ఆ పారవశ్యము లేదు –

ఆ బాలతీరు, అబ్బురమనిపించ లేదు–

తీవెనున్న పూవు. నిగనిగల వగలు బోయి పలుకరించి నటులు, – ఎలమావికొమ్మ చిటారున ఉన్న కోయిల, – తటాలున ముంజేతిని వ్రాలి, – మురిపెము జూపించినటులు, – జాబిలిలో, చూచాయగా తోచే కుందేటికూన, – తన ముందర కుప్పించినటులు, – అనిపించినది: అచిన్నది, – నీ రెండబోసుకొన్న కనకగిరి శృంగమైనది, ఆ అపరంజిని: వెలుగులు కరువున బోసి, – రూపొందించ, – తన కౌగిలి కందీయ తమకాన ఉన్న తీరున తోచినది: అంతలో, – ఆ చిన్నారి, – శివదేవుని సిగపూవై, – సామేన నొదిగిన సర్వమంగళ దరహాసమై; – అల్లంతలో, బుసకొట్టే, నాగకేయూరమై కనిపించినది – కాని, – తన మనస్సు, – గాలితాకిడి లేని తావున ఉంచిన జ్యోతి –

శంఖనాదం పట్టి, – యీశ్వరి, – రిమరిమ లాడిపోయి, – మొయిలు గోరాడిన తీరున, – నడకల హుంకరించి, – పున్నమి ప్రొద్దుల సంజవెన్నెలల్లే, – నిలువు నిలువొక నవ్వుగా కలకలలాడి, – ఎదుట నున్న వారందరినీ పొమ్మనినటుల గర్జనచేసింది: అందరూ, – అడుగు వెనుకాడించినారు: తాను కదలలేక పోయినాడు: యీశ్వరి, – చేరవచ్చి, – చేజాపి చేయొడిసిపట్టి, – కంటి కాటుక కొనగోట తీసి, – శ్రీకారము జుట్టి, – వయారముగ చెక్కిలి తట్టి, – ఒక్క తాపువేసి, – పొమ్మని తల విసరి, – తన బుజాన సేలువు మీదికి విసిరి – పకపక నవ్వి, – తనలో తానైనది.

ఆ శ్రీకారము, తన కవనానికి తలకట్టు, –

ఆ సేలువ, – తనకే సార్వభౌముడూ, – చేయనోచని సమ్మానము!–

ఆ పకపక, – సాహితీ సమరాంగణాన, తనకు, విజయదామమైన దీవెన...

ఆనాటినుండి, నేటికీ తనత్రోవ తనదే, –

తాను ప్రజలలో పడినాడు, –

కాని, – ఈశ్వరి, – సామేనుసాని దేవర నిండుతనం, తానై, – తనకుతానై, – నవ్వులోడుతూ ఉన్నది.

ఉన్నదట!–

యిక్కడే–

'పుట్టినదెక్కడ? – ఏవాడలో, – ఏవాడనుగాని, – ఎవ్వారికిగాని – వాని దీవెనగా: పెరిగినది, – వాని విద్దెలో,'

పరువమందినది, – వానికిగా, –

అవ్వానికి కాని తానై, – చిగురుకు, – అవ్వాడేతానై జడలుకట్టి, – ధూళిక్రమ్మి, – మొయిలును జీల్చే మెరుపై, – అంబర మొల్లని, – సంబరమై, – యీ సీమకు దీవెనగా, యీ కడ నడయాడేనట!

ఆనాటి కీ నాడు, – వేయి పున్నములాయే–

రాజసాలవారు, – తనకై తమ కనకధారాస్తవము లిచ్చినారు: సామాన్యులు, – చేరువకు రావెరచి, – అల్లంత దూరమున నిలిచి, – వీ డొక మహాకవి, – అని, – చెంపపెట్టు పెట్టినట్టు, – మనమున మెచ్చుకొనినారు: కాని, ఈశ్వరి మౌనానందము, – తన కేది?–

పాలకీ లెక్కినాడు;

కైవారము లందినాడు;

కాని, –

సంజవేళల కెంపుతళుకు లెగజిమ్మే, – జడలూగగా, – ఆనందతాండవ కేళినున్న వైభవ మెక్కడ, – తన ప్రాభవమెక్కడ: తాండవమే తానైనది యీశ్వరి, తాను, తాటి యాకుల గిలికి, మేటులు కట్టువాడు: యీశ్వరి కాలికున్న జవజవ, – తన పైడిగంటమున కీజన్మమునకు తరమయేనా, – వరమయేనా, – కాదు!

అనాడు, – యీశ్వరి జక్కుల పడుచు

ఠీవుల దేరువారు, – చూపులు విసరినారు, –

మౌనాన కముచుకొన్నారు:

ఆ ప్రొద్దుల కన్నెతనమునకు, – రవల తులదూగించ అయత్తపడినారు!

తాతగారంతటి, – పరువెరిగిన, – పెద్దరికాలవారు, – నాగవల్లీదళము, – తొడిమిత్రుంచి, – చెక్కిలిసోక విసిరినటుల, – మాటల సరసా లాడినారు: ఆ బాలను పాపము, – తన కుంకువ జేసినారు: ఆ ముదుసలి, ఆ నెరదాత నోటి వాక్యాన, – ఆ జవ్వని తనువందినందులకు, – వీని కొక్క నిమేషమాత్రము – మానసిక జాయ ననిపించుకుని, – అపై పైచూపై పోయినది:

తాతగారు సుఖులై ఉన్నంత కాలమూ మనసున తోచినప్పుడెల్లా, – అయ్యోపాపమన్నంత జాలిగా, – అహోభాగ్యమని యీశ్వరిని, తలచుకొనేవారట:

యిప్పుడు, – రాయడి కూతురు కాదు, – అబాల

ఆ క్షణానే లేదు, – ఉన్నది, బాలేందు శేఖరుని, – క్రీనీడ;

ఆమె దర్శనానికి తాను వచ్చినది:

చిక్కని చీకటిలో, – వెలుతు రొలకబోసినట్లున్నది, – గ్రామం:- ఆ రేయికి – ఎవరి పంచనో తలదాచికొన మనసు పడక, – దారికి ప్రక్కనే పచ్చిక మీద, – అదమరచినాడు:

తెల్లవారి –

వాగులో నిత్యాచమనము జేసి, – ఊరిమీదకు అడుగు సాగించినాడు:

వాయుదేవుడు, – వీధులూడ్చి, –

ఉషోదేవి, – జడి జల్లంగా, –

ఆలయ ప్రాంగణమువలె నున్నది – గ్రామము:

–ఎదుటనే ఆలయము:

విష్ణ్వాలయము! గోపురము చిన్నది, – గోపురపు కొమ్మెక్కిన కోతిపిల్ల – నేవళము మీద నున్నది:

తన మీదకు ఉరికి, – చెవిదగ్గర కిచకిచలాడి, – చేజాపి దారి చూపినది! తాను, – నడిచిపోతున్నాడు, –

ఎవరో, – పూజారి వారి కోడలు, –

పూర్ణకుంభముతో, ఎదుట కానవచ్చినది,

తనను చూసి, – దారికి ఎదురు నిలిచి పలుకరించినది – 'పొరుగూరివారా?–

'మరి అంత పొరుగు కాదు: – మనది, – యిరుగు పొరుగే, –'

వైష్ణవులా–

పై, – పై – సిగలో పూలుంచుకున్న చిన్నారిని చూసి, – ఔరా, అనుకునే చిరు–వైష్ణవమే, – కాని, – ముదురనీయలేదు, –

'చిగురుకున్న తొగరు పండుటాకు ఉండేనా? –'

'వండి వడ్డింతునా? –'

'అన్నహితవు లేదు –'

'అలాగా, – ఆకారవైభవం జూసి, – ఆకలికి తాళలేరేమో, – అయ్యోపాప మనుకున్నాను: పోనీ, – మా లోగిలి నంటిన ఆవరణలో మరుగైన తావున మల్లెపందిరున్నది: చేరువనున్న కొమ్మను చిలుకపంజర మున్నది: నడచి నడచి బడలి నటులున్నారు, – సరసనే వచ్చి, – ఓపినంతసేపు సేద దీర్చుకొనరాదా, –'

'గురుతుంచుకునేను–'

మరోసారి గురితించెను–

'అని మొగముజూసి చిరునవ్వి, – ముందుకు సాగినాడు–'

'హనుమా, – ఎవరన్నా యీజాణ!' అనినాడు

'హనుమ కిచకిచలాడినది –'

'అంతలో, – ఊరిమీదికి సుడిగాలి వచ్చినది –'

'గాలి, కాదు – గాలి రేపని ధూళి, –'

ధూళి కమ్మిన చంద్రబింబము –

వేయి, – చిలుకల స్వరమేళ, –

ఆ నవ్వుపెట్టుకు, – వెనుకటి జన్మలన్నీ తరించినవి

యీశ్వరి!,–

యీశ్వరా – యీశ్వరుడా –

ఆ అట్టహాసము, – తన నలమికొన్నది –

ఆ కన్నులు తన నావరించినవి:

ఆ కానరానితనము తన నావహించినది, –

తాను గాని, – తాను శివోహమ్మనినది...

తన కనులు, – విచ్చుకున్నవి: ఎదుట యీశ్వరిలేదు, – హృదిని ఈశ్వరుడున్నాడనినంత నిండుతనము ఉన్నది.

తనకు కాని త్రోవను పడిపోవుచుండే – తరుణాన ఏదో వేళకు, – వల్లభరాయడు, – పాలకీలో ఎదురైనాడు. – ప్రణమిల్లినాడు, తన కాందోళిక లేదేమో అని తల్లడిల్లినాడు:

మా వినుకొండకు, – దయచేయమనినాడు, –

–చేయననినాడు, –

పోనీ క్రీడాభిరామము మనవిచేసుకొందు నాలకించేరా, అనినాడు!

రాజుకు వినుకలిచేసి, – వరాలందుకో, – అనినాడు:

కంటనైనా చూడరా? - అని బ్రతిమాలినాడు.

ఈ కంటనా, - ఊహూ, - వెనుకటి జన్మలో, - ఏమో - యికముందు - చూడతగినది లేదు - చూడవలసినదీ లేదు, - మరి, పలుకరించక పాలకీ ఎక్కి, - నీదారిని నీవు పో -

వల్లభరాయని పాలకీ కనుమాటైనది, -

శ్రీనాథుడు, - మోకరిల్లి;- యీశ్వరిని తలచుకొని, - నేలమీద అరచేతులు మోపి, - కళ్ళకద్దుకొనినాడు: అంతవరకూ వెంటనున్న కోతికూన, - ఎగిరి ఎటో పోయినది: గ్రామం కన్ను దాటిపోయినది -

యీశ్వరి కన్నుల గట్టినది.

* * *